



הצעה לפתרון בחינת הבגרות באזרחות
מועד חורף תשע"ה 2015

סמל שאלון: 034114

הפתרון נכתב על ידי אשר אלבו
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פרק ראשון

1.

א. **ציין – חופש הביטוי. הצג-** זכותו של אדם להביע את עצמו בדרכים שונות ובכך לבטא את מחשבותיו, עמדותיו, רצונותיו או האינטרסים שלו כלפי אנשים אחרים. דרכי הביטוי הן מגוונות וכוללות שיחה, מאמר בתקשורת, פרסום ספר, הפגנה וכן שימוש באמנות. חופש הביטוי הוא חיוני בדמוקרטיה, כי באמצעותו הפרטים והקבוצות יכולים להציג את עמדותיהם, ולנסות לשכנע בדרכי שלום את האחרים. **הסבר-** באמצעות הציורים הדגישו האמנים רעיונות חברתיים בדרך מקורית וחדשנית, כלומר האמנים השתמשו באמנות הרחוב כדי לבטא את דעותיהם ואמונותיהם.

ב. **ציין – הזכות לקניין הצג-** זכותו של כל אדם לשמור על רכוש שנצבר על ידו או על ידי משפחתו כחוק, ללא סכנה שרכוש זה ייגזל ממנו על ידי המדינה או פרטים אחרים. קניין הוא כל דבר אשר יש לו ערך כספי. יש שני סוגים של קניין, **קניין חומרי וקניין רוחני**. קניין חומרי הוא כל דבר פיזי שברשות האדם (קרקע, בית, כסף, רכוש ועוד). קניין רוחני הוא כל דבר שאינו פיזי והוא בעל ערך כלכלי (זכויות יוצרים על יצירה ספרותית, המצאה מדעית הרשומה כפטנט, מאמר בעיתון, פרסום כלשהו ועוד). **הסבר-** השופט פסק שאינו יכול להיענות לדרישת האמנים לשמר את המבנה מכיוון שהמבנה שייך לבעליו, ובכך הכריע לטובת זכות הקניין של האדם שהנכס הוא בבעלותו.

2.

א. **ציין – קביעת מדיניות וביצועה.**

הצג- חוק יסוד הממשלה קובע: "הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת". המשמעות היא שיש לממשלה סמכות רחבה לפעול באופן עצמאי בכל תחום שבו אין הגדרה בחוק מי רשאי לפעול בו. לכן הממשלה יכולה לקבוע מדיניות ולפעול באופן עצמאי בתחומים כמו כלכלה וחברה, מניעת אבטלה וטיפול בפערים חברתיים, וכן בתחומי מדיניות החוץ, הבינוי והשיכון וקליטת העלייה, כיוון שאלו תחומים אשר פעולות במסגרתם אינן מוגדרות בחוק. **הסבר-** הממשלה אישרה החלטה של משרד התחבורה לשנות מדיניות מסוימת הקשורה למהירות הנסיעה בכביש 6. אין חוק שמטיל את האחריות והסמכות על מהירות הנסיעה בכביש על רשות אחרת מאשר הרשות המבצעת שהיא הממשלה. לכן מדובר על מימוש סמכות הממשלה לקבוע מדיניות ולבצע.

ב. ציין – הזכות לחיים ולביטחון (שלמות הגוף).

הצג – זכותו של אדם להיות מוגן מפני כל פגיעה בגופו או בחייו. הזכות כוללת גם את הזכות לחיות לא פחד או חשש מפני פגיעה פיזית או השפלה. על פי רעיון האמנה החברתית, המדינה מחויבת להבטיח את ביטחונו של הפרט מפני פגיעה של גורמים עוינים בתוך המדינה באמצעות המשטרה, ומפני פגיעה של גורמים עוינים מחוץ למדינה באמצעות הצבא וכוחות הביטחון. מימוש הזכות לחיים היא תנאי מוקדם למימוש יתר הזכויות כיוון שפגיעה בחיים תפגע באפשרות לממש את יתר הזכויות.

הסבר – שיפור התשתיות בכביש, כגון החלפת גדרות הבטיחות והתקנת מחזירי אור, אמור להבטיח את הבטיחות של הנוסעים בכביש ולחזק את מימוש הזכות לחיים ולביטחון שאותה מחויבת המדינה לממש.

פרק שני

3. **הצג- ביטוי ראשון:** יש בהכרזה **מחויבות לערך החירות**- מדינת ישראל "תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום"; "תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות". **ביטוי שני:** יש בכרזה **מחויבות לערך השוויון**- "תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה"; "תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין"; "תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות".

4. **הצג- דרך ביטוי אחת:** **מדיניות ההתיישבות של ק"ל (קרן קיימת לישראל)** – קרקעות לאום מיועדות רק ליהודים. ערבים אינם יכולים לחכור קרקע כזו ולגור בה. **דרך ביטוי שניה:** **מדיניות הקצאת קרקעות של מנהל מקרקעי ישראל** – אחד היעדים של מנהל מקרקעי ישראל הוא לייחד את שטחי המדינה. כדי לממש יעד זה הוקצו קרקעות רבות יותר למגזר היהודי מאשר למגזר הערבי, אף על פי שהמגזר הערבי מהווה 86% מכלל הישובים הכפריים וזקוק ליותר קרקעות לחקלאות.

5. **הצג - עקרון שלטון החוק** – הכוונה היא לעיקרון המבוסס על האמנה החברתית, אשר לפיה יש הסכמה רחבה בין כלל האזרחים במדינה ובין השלטון על כללי המשחק הדמוקרטי. האזרחים חייבים להסכים על כך שכולם כפופים לחוק ומחויבים לפעול על פיו. החוק הוא ה"דבק" שמאחד את הפרטים השונים והקבוצות השונות לכלל מסגרת מדינית אחת, ומונע אנרכיה. החוק צריך להיאכף באופן שווה על כלל האזרחים.

6. **הצג- אוכלוסייה** – מדינה ריבונית חייבת להכיל אוכלוסייה מוגדרת שלפחות חלקה קבוע. האוכלוסייה מורכבת מרוב של אזרחים וממיעוט של תושבים שאינם אזרחים (למשל אזרחי מדינות זרות השוהים במדינה). תושב יכול להיות במעמד של תושב קבע במדינה או במעמד של תושב ארעי (זמני). כל מדינה קובעת את הכללים לרכישת אזרחות אשר חלים על כלל האנשים, ויש הבדל בין זכויות האזרחים לבין זכויות התושבים (למשל הזכות לבחור ולהיבחר שמורה רק לאזרחי המדינה ולא לתושבים). גם על גודל האוכלוסייה, כמו על גודל הטריטוריה, אין מגבלה, כלומר גם מדינה כמו הוותיקן ברומא, המונה כ-1,000 נפשות, נחשבת למדינה ריבונית. **שלטון** – מדינה מכילה מוסדות שלטון מסודרים המאפשרים יציבות במדינה. השלטון הוא הגוף שבידו הסמכויות לניהול המדינה לשליטה על הטריטוריה ועל האוכלוסייה. זרועות השלטון השונות הן למשל- משרד הביטחון, משרד הפנים, המשטרה, האוצר וכו'.

7. **אמצעי אחד: לא ניתן לבטל פסקי דין** – הכנסת לא יכולה לבטל פסקי דין שהתקבלו בבית המשפט. אם הפרשנות של בית המשפט לחוק אינה מקובלת על הכנסת, היא יכולה לשנות בחקיקה את החוק, אבל השינוי לא תקף על פסקי דין שכבר התקבלו אלא על פסקי דין שיתקבלו בעתיד. **אמצעי שני: תנאי העסקתם של שופטים** – כדי להבטיח שהשופטים יהיו בלתי תלויים נקבע **ששכרם** של השופטים יהיה גבוה יחסית, כדי שאפשר יהיה לאסור עליהם לעסוק בעיסוק נוסף. כמו כן נקבע **שתקופת כהונתם** היא עד גיל 70, ולא ניתן לבטל מינוי של שופט אלא בהחלטת בית דין משמעותי של שופטים. לא ניתן לשנות את **מקום עבודתם** של שופטים, כדי למנוע איום עליהם. לשופטים יש **חסינות** מפני תביעה, אלא אם כן היועץ המשפטי לממשלה הורה על הסרת החסינות.

8. **הצג – אחד מתפקידי הכנסת: כרשות מחוקקת** הכנסת מופקדת על חקיקת החוקים הרגילים במדינה. **הסבר-התפקיד** של הכנסת בחקיקת החוקים במדינה מבטא את עקרון שלטון העם בכך שנבחרה הכנסת, שהם המחוקקים, מבטאים בהצעות החוק שהם מעלים ובהליך החקיקה שהם משלימים, את רצון העם אשר בחר בהם.

9. **הצג - עקרון הסובלנות** – פירושו הנכונות של יחיד ושל קבוצה לסבול אמונה או דעה של אדם אחר, גם אם דעתו או השקפת עולמו הן חריגות ומעוררות התנגדות, כעס וחוסר נוחות. רק במימוש ערך הסובלנות ניתן לממש את הדמוקרטיה במובן המהותי שלה. הסובלנות מבטיחה את מימוש זכויות האדם והקבוצה, מחזקת את יציבות המשטר ומעודדת פתרון בעיות בדרכים לא אלימות.

הסבר-עקרון הכרעת הרוב תורם למימוש עקרון הסובלנות בכך שהכרעת הרוב היא דרך להכריע בין דעות שונות בחברה השייכות לקבוצות השונות והמגוונות שמרכיבות אותה. הכרעת רוב היא כלי שמבוסס על הכרעה דמוקרטית בדרכי שלום וללא אלימות וללא כפייה נגד קבוצות שונות, לפיכך הוא מבטא סובלנות. קבוצות המיעוט מעניקות לגיטימציה להכרעת הרוב מתוך הנחה שהכרעת הרוב אינה קבועה אלא מתחלפת, ולכן גם לעמדתם יש סיכוי להפוך לעמדת הרוב באחד הימים.

10. **הצג – חובות האדם כאזרח-יש לאדם** כאזרח חובות הנובעות מתוקף חוק: חובת תשלום מסים, חובת שירות צבאי (בחלק מהמדינות הדמוקרטיות), חובה לציית לחוקי המדינה ולכבד אותם, חובת דיווח על תאונת דרכים ומפגעים, חובת נאמנות למדינה. **הסבר**-בקטע מצוטט אזרח שאומר כי הוא מציית לחוקי המדינה, משלם מיסים ומשרת במילואים. למעשה הוא מדבר על כך שהוא ממלא את כל חובותיו כאזרח למדינתו. גם ארוסתו ממלאת את כל חובותיה למדינה ושומרת את חוקי המדינה, לפי דבריו.

11. **הצג – השסע הדתי** – המתח בין הציבור הדתי והחילוני בישראל. יש שבעה גורמים עיקריים לשסע זה: חקיקה דתית; שמירת השבת בציבור; ההכרה בזרם הרפורמי והקונסרבטיבי; שאלת ההגדרה מיהו יהודי; והויכוח על גיוס החרדים לצה"ל; התערבות הרבנים בפוליטיקה; והויכוח על ההתיישבות בשטחי יהודה ושומרון. השסע הדתי בא לידי ביטוי בגיבוש סטריאוטיפים שליליים של הקבוצות השונות, באלימות מילולית הקיימת בין המחנות ובעתירות רבות המגיעות לדיון בבית המשפט העליון, אשר פסיקותיו בנושא לא תמיד מקובלות על הציבור הדתי. **הסבר** –בקטע בא לידי ביטוי השסע הדתי-חילוני בכך שהוא מתייחס למתח הקיים במדינה בשאלת ההכרה בזרמים הדתיים השונים, כגון הזרם הקונסרבטיבי והזרם הרפורמי. כיום המדינה אינה מכירה בנישואים רפורמים או קונסרבטיביים אם נעשו בישראל.

12. **הצג - מדינת העם היהודי** – הדגש בגישה זו הוא על הלאומיות האתנית היהודית, ועל הקשר בין מדינת ישראל ליהודים בתפוצות. מדינת ישראל היא מדינה יהודית במובן של מדינה השייכת לעם היהודי כולו ולא רק לאזרחי המדינה. כל יהודי יכול לעלות לארץ ולקבל אזרחות. מדינת ישראל צריכה לטפח את הקשר עם העם היהודי בעולם ויש לה אחריות כלפי העם היהודי כולו, ולא רק כלפי אזרחי המדינה. **הסבר** –עמדת הכותב בקטע ביחס לגישה היא שהוא תומך בגישה. הכותב מדבר על הצורך של מדינת ישראל לשמר את הקשר עם היהודים האמריקאים שבתפוצות, ולחזק את זהותם היהודית ואת זיקתם למדינת ישראל. בכך הוא משתייך לגישה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי.

אשכול ב' - למגזר הערבי והדרוזי

- 13. למגזר הערבי והדרוזי.
- 14. למגזר הערבי והדרוזי.
- 15. למגזר הערבי והדרוזי.

16. **ציין-לאומיות אתנית-תרבותית. הצג-** הכוונה לסוג לאומיות שבה **השייכות ללאום מבוססת על מאפיינים ייחודיים של חברי הקבוצה**, כמו שפה, דת, היסטוריה, תרבות, מוצא, אורח חיים מסוים ומנהגים מסוימים. **השייכות ללאומיות האתנית-תרבותית קודמת לשייכות למדינה**, ואין חפיפה בין השתייכות הלאומית לבין האזרחות במדינה. **הסבר-** בקטע מדובר על הרחבת השימוש בלוח השנה העברי השייך ללאומיות האתנית התרבותית של העם היהודי, למורשת ולמסורת שלו. על פי ההצעה יצוין התאריך העברי בכל רישיון נהיגה ובכך תתחזק הלאומיות האתנית-תרבותית.

17. **ציין-הזכות לשוויון.**

הצג –זכותו של אדם לקבל יחס שווה לאנשים אחרים ללא הבדל דת, גזע, לאום, מין, שפה או השקפת עולם. הזכות לשוויון נובעת מההכרה שאדם הוא יצור בעל תחושת ערך עצמית ובעל כבוד בסיסי. פגיעה בזכות לשוויון גורמת לתחושת פגיעה בערך העצמי של האדם ולכן היא פסולה. הזכות לשוויון באה לידי ביטוי גם **בשוויון בפני החוק. הסבר-** השינויים שביצע בנק ישראל מאפשרים לממש את הזכות לשוויון מכיוון שהם מאפשרים לעוורים לזכות ליחס שווה ולתנאים שווים לשאר האנשים ביכולת שלהם לזהות את ההבדל בין שטרות למרות המגבלה שלהם כעוורים.

18. **ציין- הגישה הסוציאל-דמוקרטית. הצג-** גישה זו מדגישה את מימוש ערך השוויון על חשבון פגיעה מסוימת בערך החירות בתחום החברתי-כלכלי. בגישה זו הקהילה היא במרכז, ויש מחויבות של הקהילה למצבם החברתי-כלכלי של כל הפרטים בתוכה. הגישה דוגלת במעורבות של המדינה, שמטרתה צמצום הפערים בחברה. המדינה עושה זאת באמצעות הפניית כספי המדינה לטובת השקעות באוכלוסיות חלשות. **הסבר-** בקטע מדגישים חברי הכנסת בהצעה שלהם את המחויבות של המדינה לכלל אזרחיה, בתחומים החברתיים-כלכליים, ובמימוש הזכויות החברתיות כגון- הזכות לעבודה, לחינוך, לבריאות, לדיור ולרווחה. גישה זו מעמידה במרכז את הקהילה ולא את הפרט, ואת הצורך של המדינה להתערב, גם בעזרת חקיקת חוקי יסוד חברתיים, כדי להבטיח את השוויון בתחומים החברתיים כלכליים.

19. **טענה-אני** מתנגד לדרישה שרשויות השלטון יתערבו כדי למנוע את תופעת ההודעות המועברות ברשתות החברתיות בזמן מתיחות ביטחונית.

נימוק 1: הפעלת צנזורה על רשתות חברתיות באופן שימנע את הפצת ההודעות ברשת כליל בזמן של מתח ביטחוני, הוא אמצעי קיצוני שאינו מאפיין משטרים דמוקרטיים אלא משטרים דיקטטוריים. אמצעי של שליטה על הרשתות החברתיות הוא אמצעי קיצוני שאינו מאזן באופן ראוי בין זכות הציבור לדעת לבין היעד של המדינה לשמור על בטחון האזרחים ועל עצם קיומה של המדינה. הפצת ההודעות משרתת את החוסן של המדינה מכיוון שמאפשרת פעמים רבות לחשוף מחדלים שהשלטון מעוניין להסתיר ובכך מאפשר לציבור לדרוש את תיקון המחדלים.

נימוק 2- אין צורך שהמדינה תתערב ותמנע כליל את הפצת ההודעות ברשת. המדינה יכולה להתערב כ"שחקן" נוסף ברשת, ולחפש תגובות שעלולות להיות מסוכנות, שעלולות לפגוע באמון הציבור, או שעלולות לסכן חיי אדם ולהתריע על כך באמצעי התקשורת הממוסדים. בכך תפסק חרושת השמועות ואמון הציבור בשלטון יגדל.